Marts 1844

FAKTA

Dato:
Marts 1844

Sidetal:
298, 299, 300, 301, 302, 303

Dagbogens placering:
Thorvaldsens Museums arkiv, inspektørens skrin, nr. 1

Ophavsmand/nøgleperson:
Christine Stampe

Generelle kommentarer:
Dette dokument er en del af det originale manuskript til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen. Afskriften af hele manuskriptet omfatter i alt 60 dele. Denne del er nr. 56.
OBS Dokumentet er også udgivet i Arkivet, Thorvaldsens Museum. Her findes den senest opdaterede udgave.

Læs mere om nærværende online-udgivelse i artiklen Manuskriptet til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen.

Omtalte personer:
H.N. Clausen
Jonas Collin
Christian Dalgas
Jens Arenholt Gottfred Hartmann
Hans Holsten
Johan Peter Jacobsen
Andreas Kolberg
Adam Wilhelm Moltke
J.F. Schouw
Susette Schouw
Christine Stampe
Henrik Stampe
Just Mathias Thiele
Bertel Thorvaldsen
Alessandro Torlonia
C.F. Wilckens

RESUMÉ

Christine Stampes manus til sine erindringer om Thorvaldsen. Dette er 56. del af i alt 60.

TRANSSKRIPTION

- 298 -

☒ d. 8de Marz[1], som min kiere Søster[2] havde lagt Planer for at forskiøne[,] kom nu, men den var sørgelig, og mørk og intet af alt hvad vi havde beredet blev udført, Thorvaldsen var hos os til Midag (han fik sine livRet Østers det var det Eeneste som betegnede Høitiden, der var kuns C Stampe[3] hos os, af fremmede ☒ Man gav Don juean[4] i Operaen[5], og jeg overtalde Thorv: til at kiøre derhen, det var første gang at han uden mig gik i Theateret, og skiønt Musiken Altid paa Ham giorde et behagelig Intryk, og denne

- 299 -

48

Musik, var ham særdeles kier, han havde kuns hørt den i Afbrudte støkker tilforn, og nu skulde han høre den heel for første gang, han var henrykt derover, dog[: "]jeg savnede min Gamle Mutter[6] for at glæde mig fuldkommen,["] sagde han mig siden ☒ Han vilde have taget en Maske[7] af min Søster, og giøre en Byste til hendes Mand[8], som han meget Agtede og holdt af: (Pf Schouvs Byste havde han altlænge bestemt, til forAaret ude paa Nysøe at Portraitere og saaledes ogsaa Collins[9] og Klausens[10].) dog Manden Ønskede det ikke, hans kone havde i Live altid været empfin[d]tlig[11], og havde ikke tilladt nogen at røre ved sig, dog senere fortrød Schouv det for hans Børns skyld[12] da han nok vi[d]ste at Thorvaldsen var en stoer undtagelse, og at af ham havde Sysette taalt hvad ingen anden maatte giøre, hun Vene[re]rede[13] Ham, og jeg ved ingen som hun undskyldte, og kielede for, som Thorvaldsen, Schouv maatte overtale ham til at Blive hiemme fra hendes Begravelse, (han var i sørge Huuset[14].) og det Eeneste, som stod i Værelset hvor hun laae lig var hans, af ham selv giorte Byste[15], og den Tanke giennemfoer mig da en Veninde trykkede hendes Øine fastere til med de Ord: ["]man x[16] x siger at De seer efter nogen som de vil have med dem,["] osv ["]Gud lad den kiere Gamle ikke følge for snart efter[."][17]
Nu kom alt igien i sin vandte Gang, og Thorv: kom, og gik her og i Theater, og til Midag og vi kiørte ud samme[n] osv. Men Ofte var han Tankefuld, og Ofte talte han med mig om døden og især om efter døden,: ["]vi[d]ste man blodt hvad der kom efter dette Liv? De Præster de Snakker og lovpriser, den Herlighed men der er ikke Een af dem som skytter om at komme der, og alle ære de igrunden selv bange og holder den fra dem saa længe som muligt[.]

- 300 -

49
Hvad mig angaaer saa er jeg igrunden kied af Livet, og komme Døden Idag saa er jeg beredt,["] nu spøgte jeg og sagde at naar saa Døden kom vilde han nok vise den Bort, ["]ak nei! jeg forsikrer[,"] sagde han ganske Alvorlig og sandt,: ["]nu har jeg levet længe nok, jeg gruer for at leve og blive andre til Byrde["]; efter lidt spøg hvor jeg havde bevist ham hvor rar[t] han havde det, og hvor alle holdt af ham, og hvor nødig vi vilde miste ham, saa endte han selv, med at sige[: "]ja igrunden saa længe jeg har min Gamle Mutter skytter jeg ikke om nogen forandring.["] ⊠
Alt hvad han tegnede i disse Dage havde ellers en egen høitidelig Carakteer og blandt andet giorde han en Knælende figur[18] med nogle Børn foran en Høig med et Kors, og en Bedende Engel osv som Gravminder. ⊠
En Aften omtrent paa denne Tid kom en Herre til Thorv: han sad allene hiemme for hans fod skyld som atter begyndte at hovne lidt[19], som føren[d] Jacobsen[20] havde haft ham i Cuuer, Vi kom til at tale om et Portrait[21], som Colberg[22] havde Copieret af en Samling som jeg eier, Thorv: roeser det, og jeg siger[: "]mig synes det var ikke godt,["] dette blev Thorv: meget heftig over og vi skiendtes alvorlig, og Thorv. sagde mig haarde ting, saa da Herren[23] som var nærværende var gaaet, vilde jeg ogsaa være gaaet

- 301 -

50
fornærmet bort[.] jeg mærkede Thorv: fortrød sin heftighed saa sagde jeg ham at jeg lige saa godt vilde have lov at sige min Mening som han osv ⊠ Thorv: sagde mig da at det havde Ærgret ham at jeg saa bestemt havde sagt det var ikke godt, fordie det kunde skade den unge Mand i den fremmedes Mening, ["]og igrunden saa troer Folk dog det er min Mening naar de siger noget[,"] osv ⊠ dog jeg paastod da Colb:[24] var Billed hugger, og ikke Mahler, saa kunde det ikke skade ham at jeg sagde Copien var Daarlig[.] kort, han begyndte at fortryde hans haarde Ord mod mig, og da jeg vi[d]ste hans Natt havde været søvnløs om jeg var Gaaet uforsonet bort saa blev jeg og vi spilede Lotterie og inden Kl: 10 var alt vrede forsvunden paa begge sider. ⊠
en 14 dage før hans Død[25] mødte jeg Thiele[26] der en Morgen, og han talte om hans Reise til Rom, og jeg sagde: ["]han reiser saa men ikke["]; ["]jo han siger det er nødvendig[,"] meente Thiele, ["]dog hvorfor[".] ["]for mine Pænge Afairer[,"] sagde Thorv[, "]De ved jo selv at Thorlonia[27] giør Vanskeligheder, og Deres Broder[28] haver maattet forestrække Pænge til Statyen["]; dog jeg svarede at han lige saa godt kunde sende hvem som helst derhen, som alle tider vilde være meere dygtig til at bringe det i Orden, som Thor ham selv, som ikke forstod sig det mindste derpaa, og Thorv. svarede[: "]det var meget,["] men samme Aften sagde jeg til ham om han huskede da han forige Gang skulde reise 1840 med Dr: Hartman[29]

hvor dan han var til mode, fordie han skulde forlade Danmark og da vi nu sist reiste til Rom [30]

- 302 -

51

var een af de vigtigste ting han havde at giøre i Rom: at ligge siste Haand paa de Engle [31] til Pave Pius d. VIIdes Monument, og da vi saa var der i XV # Maaneder [32], var der dog ikke et Minut Tid dertil, ["]ja de har ret,["] sagde han[, "]jeg krømper mig ved at røre der ved, thi jeg er bange de skal giøre mig Knuder, jeg har alt haft ærgstelser og schikaner nok, og jeg er vis paa at de kuns venter paa den minste Leilighed for at begynde paa nye, derfor udsætter jeg det bestandig[.] De kan ikke tilgive at en Kætter [33] skulde giøre noget for dem[."] ["]og det haaber jeg de vil giøre frem deeles[",] sagde jeg, ["]og lade andre besørge for Dem hvad der end nu skal giøres, og saaledes ogsaa med Pænge sagerne, det er aldrig værd at de bryder dem, med hvad De dog ikke forstaaer["]; og Thorv: sagde mig nu ["]nu, vi vil see; jeg er heller ikke reist endnu og der er intet jeg ønsker meere en[d] at ligge mine Been i Danmark.["] og hvor lidt han bekymrede sig om sine Pænge Afairer det kan man og see deraf: at han havde glemt alle sine Obligationer, og Beviser i Rom, men vores gamle Lothopose, som jeg i Rom havde efterladt ham, den kom rigtig hiem tilbage, og vi benyttede den endnu bestandig siste Vinter, deels hos mig [34], og deels hos ham selv [35], og navnligen endnu Tors Ondagen Torsdagen dagen før han døde [36],

Den 18de Marz [37] giorde han den siste Tegning nemlig en lille Blomster Pige [38], han Tegnede den i min daglig stue medens vi ventede paa vognen der skulde bringe ham til Moltkes [39] og os til Holsteins [40][.]

han havde den vinter fleere gange faldet, paa det glatte Iis, endag han havde mig ved Armen gled han og faldt, dog skiønt jeg ikke var stærk nok til at holde ham op, saa forhindrede jeg ham dog i at støde sig, han slap med en vaad Strømpe i rænde steenen, en Dag var han

- 303 -

52

gaaet alene og var faldet, saa Hatten roi [41] langt hen paa Gaden osv ⊠ han var hos os til Midag og jeg gned Knæet med eaude collogne og det havde intet at betyde[.] nu gik han altid med nogen under Armen, og Tieneren [42] kom altid og hentede ham naar han skulde hiem, eller i Theatret om Aftenen, en Dag var Gr: G: Moltk [43] hos ham, og han forundrede sig over at den halv Blinde Mand Gik, uden at holde sig ved nogen allene paa Gaden, ["]saa vil jeg og gaa alene[,"] sagde han, ["]det seer saa miserabelt ud saa ledes at blive Ledet,["] og Tieneren maatte ikke give ham Armen, neppe var han Gaaet ensnees skridt, saa falder han og da han kom til os for at spise, klagede han lidt over beenet, dog vi fik det vasket med lidt eaude cologne, og ham til at ligge paa Sophaden med Beenet op[.] spillet [44] gik lige godt derfor som var det at Stampe [45] og han[...] [46]

[1] 8.3.1844 fejrede Thorvaldsen sin romerske fødselsdag under stille former. Et digt af H.C. Andersen blev fremført antagelig ledsaget af tableauer efter nogle af hans værker. Så samme dag Mozarts Don Giovanni. Thorvaldsens romerske fødselsdag var en årligt tilbagevendende festligholdelse af Thorvaldsens første ankomst til Rom 8.3.1797.

[2] Dvs. Susette Schouw, som døde få dage før Thorvaldsens romerske fødselsdag.

[3] Dvs. den danske baron af Stampenborg Henrik Stampes yngste bror premierløjtnant Carl Stampe, dvs. baron Frants Valentin Christian Carl Stampe (1806—1880).

[4] Dvs. Mozarts Don Giovanni med Don Juan-skikkelsen som hovedperson. Operaen blev uropført i Prag den 29. oktober 1787.

[5] Dvs. Det Kongelige Teater.

[6] Thorvaldsen kaldte Christine Stampe for sin "Mutter" og "Gamle Mutter" på trods af, at hun var 27 år yngre end ham. Formentlig skyldes kælenavnet den moderlige omsorg, hvormed Stampe behandlede Thorvaldsen.

[7] Dvs. en dødsmaske.

[8] Dvs. den danske botaniker og politiker J.F. Schouw.

[9] Dvs. den danske embedsmand og jurist Jonas Collin.

[10] Dvs. den danske teolog og politiker H.N. Clausen.

[11] Dvs. (meget) sensibel, saarbar, fintfølende, jf. empfindtlig i Ordbog over det danske Sprog.

[12] Ægteparret Schouw fik sammen datteren Georgia Marie Louise Schouw (1828-1868) og sønnen Frederik Titus Schouw (1834-1893).

[13] Dvs. viste veneration, ærede, se venerere i Ordbog over det danske Sprog.

[14] Anvendes om den afdødes hjem (hus) i tiden indtil selve begravelsen, jf. sørgehus i Ordbog over det danske Sprog.
J.F. Schouw var bl.a. professor i botanik ved Københavns Universitet og direktør for Botanisk Have 1841-52, der dengang lå bag Kunstakademiet på Charlottenborg. I 1844 boede familien Schouw i en embedsbolig på Charlottenborg.

[15] Dvs. Thorvaldsens selvportræt, jf. A223.

[16] Kryds. Dvs. indvisningstegn. Følgende er skrevet i venstre margen på den anden led: "siger at De seer efter nogen som de vil have med dem, osv"

[17] Denne overtro gik i opfyldelse, da Thorvaldsen døde godt tre uger senere.

[18] Dvs. Thorvaldsens tegning Ved et gravsted, C1034. Tegningen er betegnet med Stampes hånd: "1844 i Marz / Efter Suzettes Død / jeg husker ikke hvad Dag".

[19] Medio december 1843 – primo januar 1844 var Thorvaldsen sengeliggende pga. smerter i det ene ben. Han kunne efter ca. 3 ugers sygeleje atter bruge sit ben.
Smerterne blev dog tilsyneladende ved med at dukke op.

[20] Dvs. den danske læge Johan Peter Jacobsen, som fra 1842 tjente som livlæge for dronning Caroline Amalie.

[21] Det omtalte portrætmaleri og Kolbergs kopi derefter er p.t. uidentificeret.

[22] Dvs. den danske billedhugger Andreas Kolberg.

[23] Denne herre er p.t. uidentificeret.

[24] Dvs. Andreas Kolberg.

[25] Dvs. primo marts 1844, idet Thorvaldsen døde 24.3.1844.

[26] Dvs. den danske forfatter, sekretær, museumsmand og bibliotekar Just Mathias Thiele.

[27] Dvs. Thorvaldsens italienske bankier Alessandro Torlonia. Det vides p.t. ikke med sikkerhed, hvilke vanskeligheder Thorvaldsen her henviser til, men det synes at have med betaling for en statue at gøre.

[28] Dvs. den danske handelsmand Christian Dalgas.

[29] Dvs. den danske læge Jens Arenholt Gottfred Hartmann, med hvem Thorvaldsen i efteråret 1840 havde planlagt at rejse til Rom.
Thorvaldsen udskød imidlertid den planlagte rejse til foråret 1841 på opfordring af Christian 8., der på sin side blev tilskyndet dertil af Christine Stampe.

[30] Dvs. Thorvaldsens og familien Stampes ophold i Rom 1841-42.

[31] Dvs. de to englestatuer, jf. A146 og A147, der er en del af gravmonumentet over Pius 7., jf. A142. Det er p.t. uklart, med hvilket sigte disse englestatuer var tænkt bearbejdet i Thorvaldsens romerske værksted i 1841 – al den stund, at monumentet var færdigleveret til Peterskirken i marmor i 1831.

[32] Familien Stampe og Thorvaldsen rejste fra Danmark 25.5.1841. De ankom til Rom 12.9.1841. Stamperne vendte tilbage til Danmark i løbet af sommeren 1842, mens Thorvaldsen først forlod Rom 1.10.1842 og ankom til København 24.10.1842.
Familien Stampe var altså borte i ca. 15 måneder, Thorvaldsen lidt længere.

[33] Dvs. en protestant. At en ikke-italiensk kunstner, og endda ikke-katolsk, kom til at udføre et pavemonument til Peterskirken, stred mod alle traditioner og er stadig enestående.

[34] Familien Stampe havde et københavnsk residens i Kronprinsessegade 36.

[35] Dvs. Charlottenborg, hvor Thorvaldsen havde sin professorbolig.

[36] Thorvaldsen døde søndag 24.3.1844. Dagen før var altså en lørdag, og Stampe kan tydeligvis ikke huske den rigtige dag, jf. de overstregede dage her.
Torsdagen før, Thorvaldsen døde, var den 21.3.1844.

[37] Følgende er skrevet i venstre margen på den anden led: "Den 18de Marz giorde han den siste Tegning nemlig en lille Blomster Pige, han Tegnede den i min daglig stue medens vi ventede paa vognen der skulde bringe ham til Moltkes og os til Holsteins"

[38] Dvs. Thorvaldsens tegning Italiensk blomsterpige, C1035.
Om det rent faktisk var billedhuggerens sidste tegning, er dog ikke helt sikkert.

[39] Antagelig den danske greve, finansminister, premierminister, godsejer m.m. Adam Wilhelm Moltke, som var gift med komtesse Marie Elisabeth Moltke (1791-1851), née Knuth-Knuthenborg.

[40] Dvs. den danske admiral og baron Hans Holsten, som var enkemand efter Regitze Sophie Kaas (1769-1841), søster til baron Henrik Stampes mor, Kirsten Frederiksdatter Kaas (1766-1842).

[41] Dvs. røg.

[42] Dvs. Thorvaldsens danske kammertjener C.F. Wilckens.

[43] Ifølge Rigmor Stampe, op. cit., p. 370, er der tale om den danske greve og gehejmekonferensråd Gebhard Moltke Huitfeldt (1764-1851), søn af greve, godsejer og forfatter Adam Gottlob Detlef Moltke. Gebhard Moltke var næsten blind de sidste år af sit liv, som det nævnes i det følgende.

[44] Dvs. det sædvanlige lotterispil, som Stampe og Thorvaldsen underholdt sig med. Se evt. emneordet herom.

[45] Dvs. Henrik Stampe.

[46] Sætningen slutter brat her.

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE
NY CARLSBERGFONDET

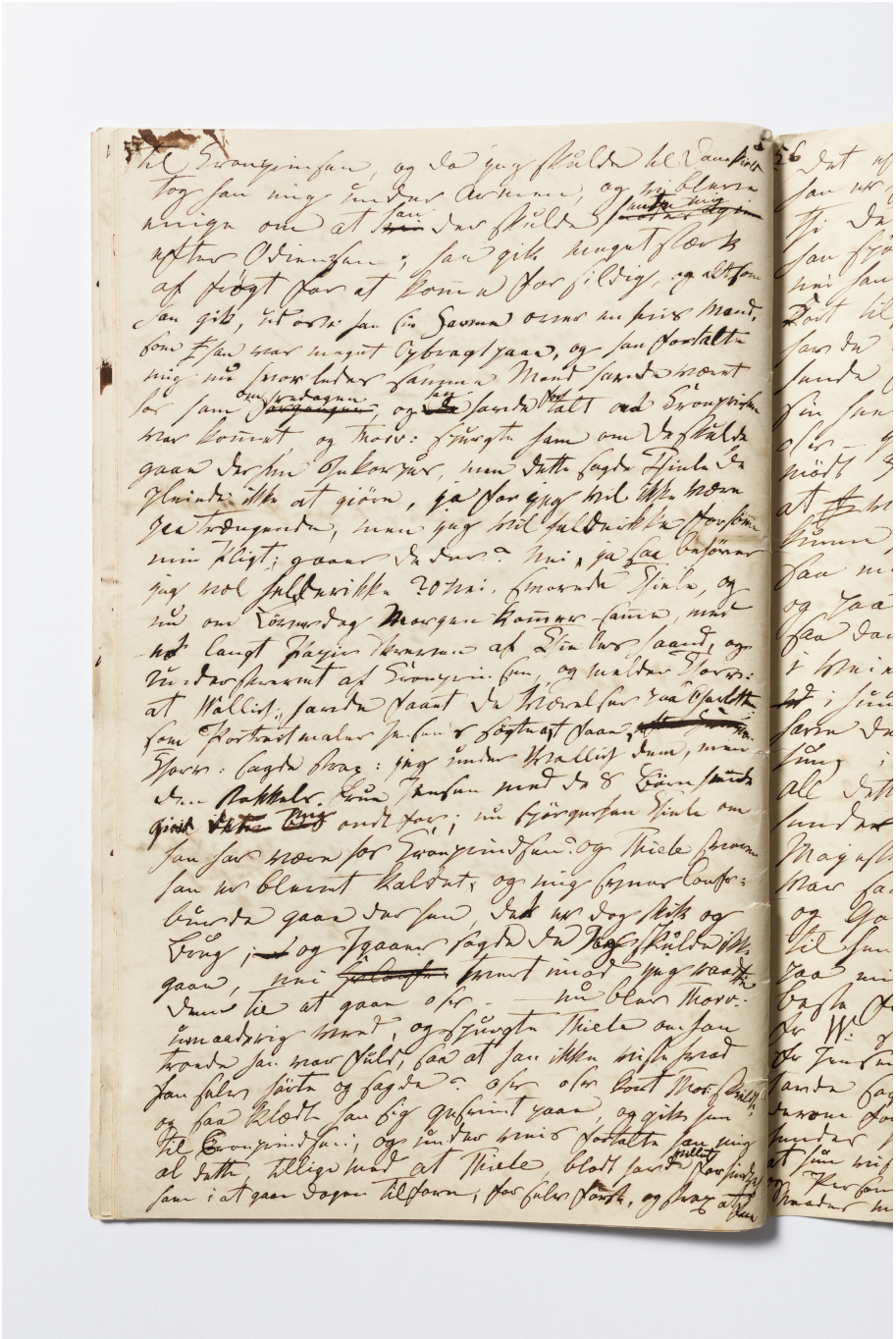

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE
NY CARLSBERGFONDET

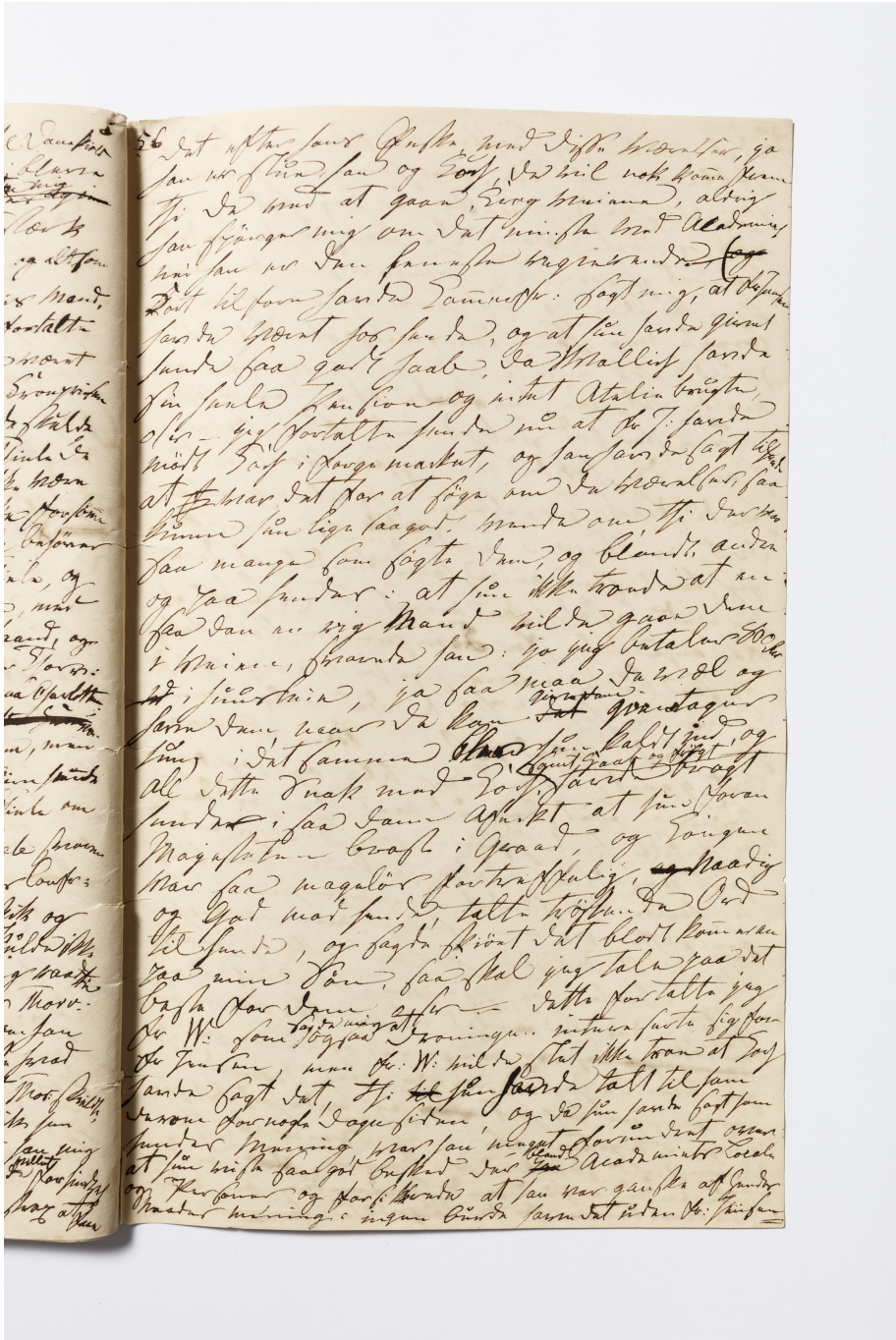

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE
NY CARLSBERGFONDET

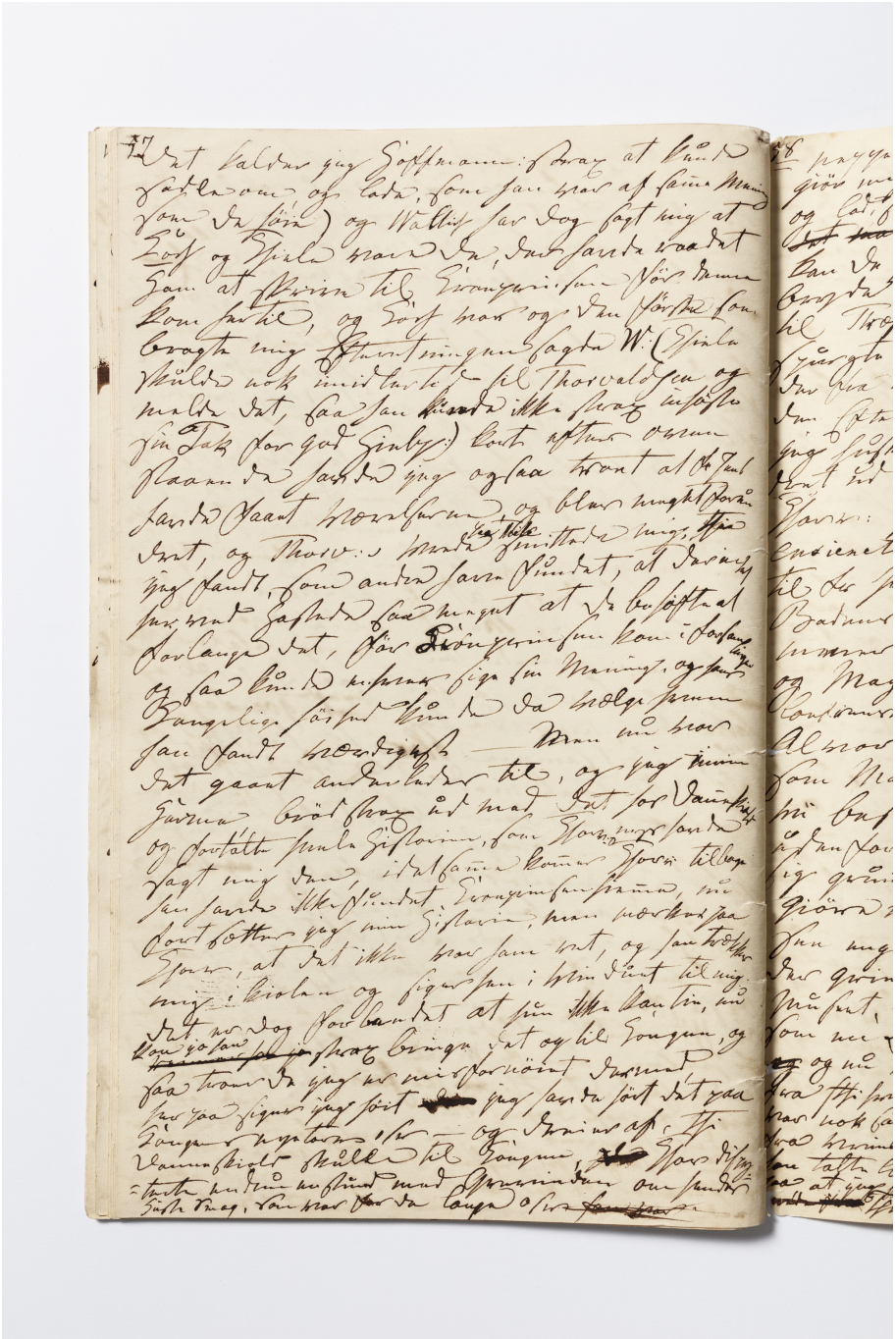

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE
NY CARLSBERGFONDET

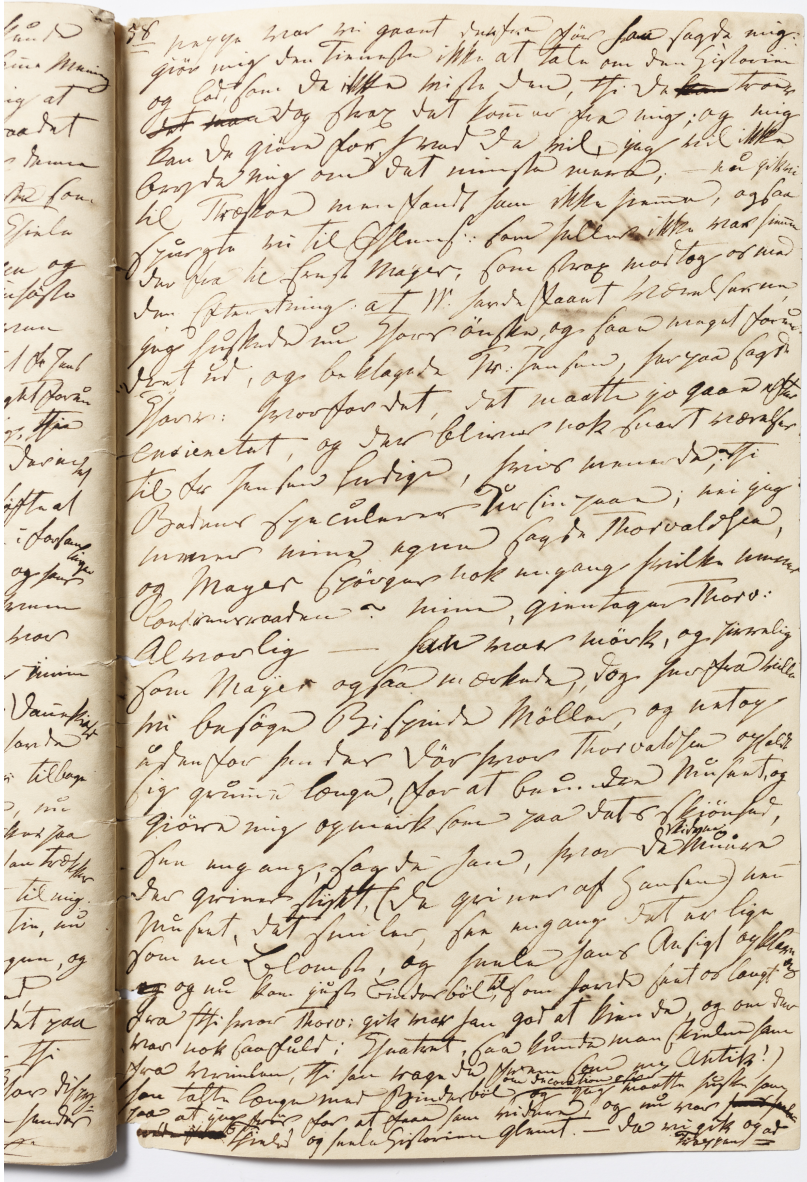

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE
NY CARLSBERGFONDET

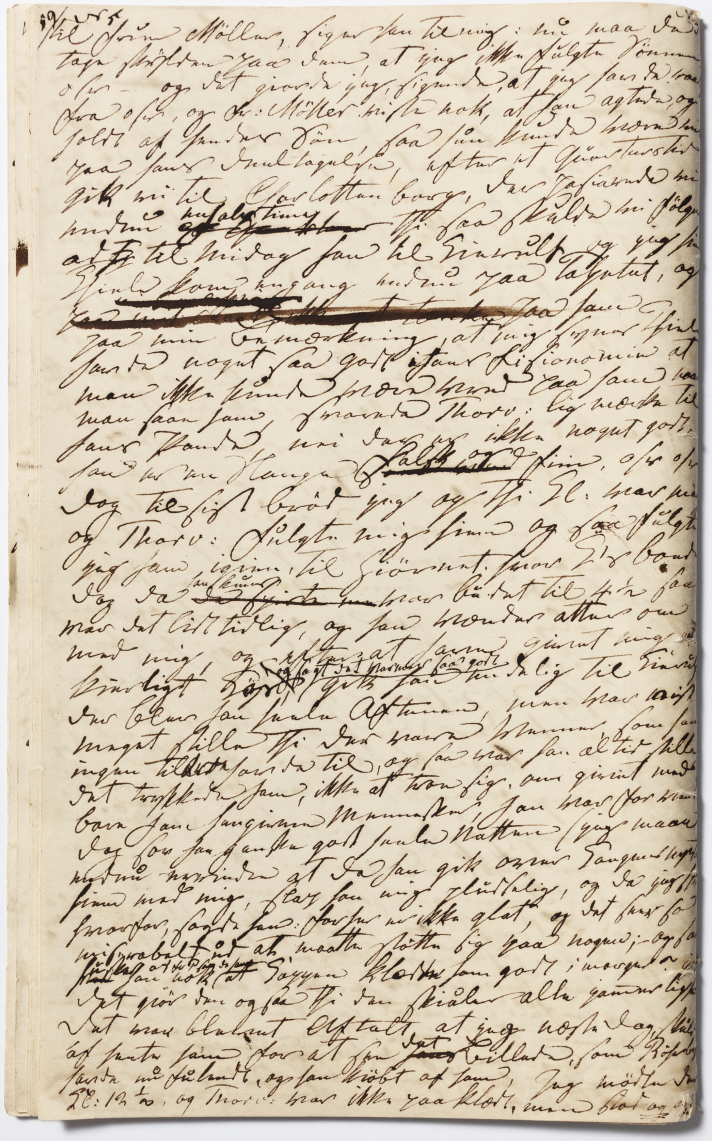
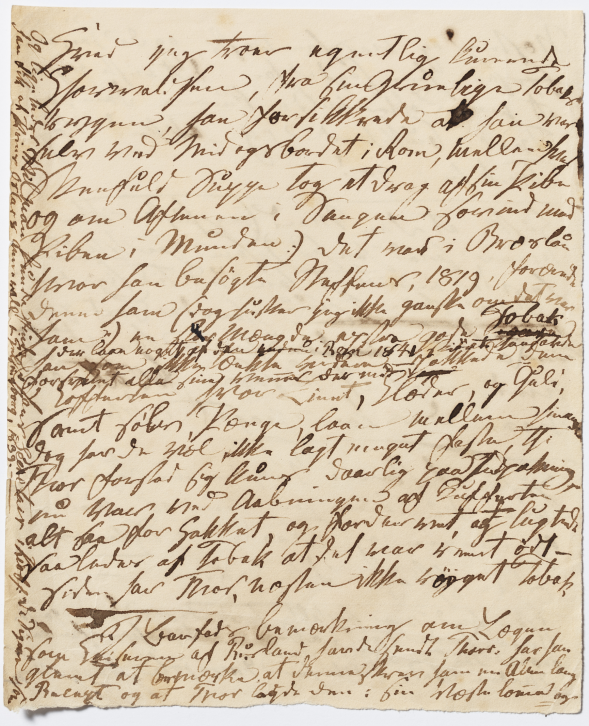
KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE
NY CARLSBERGFONDET